

ՀԱՄԱՐԱՆԱԵՆԵՐ ՌԹԻՎԵՐՈՅ

ԱՌԱՋԻՆ

ՏԱՐԻ

ՀԱՄԱՐԱՆԱԵՆԵՐ ՌԹԻՎԵՐՈՅ ԼՐԱԳԻՐԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒՈՒՄ Է ԽՐԱՔԱՆԶԻՐ ԱՄՆԻ 10 ԽՆ Ե 20 ԽՆ. ԽԱՐԵԿԱՆ զԻՆԸ ՃՈՒՑՔԱՆԻ ՀԵՌ 'Ի ՊԻՍԱՐԻՆ Է 5 ԲՈՒՐ. ԽԱԿ ԿԷՆ ՄԱՐՈՒԱՆԸ 3 ԲՈՒՐ. ԽԱՐԸ. ԿԱՆԻՍԻԿ ՎՃԱՐԵԼԻ:

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 20

Հ. 10

1861 ԱՄԻ

ՄԻ ՍԱՅՆԱԿԱՆ ՄՈՒՈՒՄՆԻ ՊԱՏՄԱԾՆ

ԻՐԵԱՆՑ ՀԱՆՐԱՊԵՏ ԵՒ ԿԵԱՆՔԻ ՎԵՐԱՅ ՀԱՄԱՐԱՆԱԵՆԵՐ ՌԹԻՎԵՐՈՅ

1858 թուականին ես գնում էի Պաքուից Համախի: Չկամեղով երեկոթ առնել մին իջևանում, որի մէջ չկար յարմարաւոր սեւ նեակ, ես շարունակեցի գիշերով իմ ճանապարհորդութիւնը: Դանապարհը ցիխտէր եւ քարուտ, այնպէս որ ես ակամայ կամօք պարտաւորուեցայ հանդարտիկ յանաջ գընալ: Այսպիսի ծանր ընթացքով քսան եւ հինգ վերստ ճանապարհ առնելն շատ դժուար բան է, մանաւանդ գիշեր ժամանակ, բայց ճակատագիրս ազատեց ինձ: Իմ սայլաւորը ազգաւ Մոլդաւիէն էր, եւ շատ բնական է, որ մեր մէջ խօսակցութիւն բացուեցաւ նոցա հաւատի եւ կեանքի վերայ Համախի նախանգում, եւ թէ՛ նա ինչ եղանակաւ անկաւ թաթարներին մէջ:

Ահա նորա պատմածը:
— Մեր կեանքը Համախի նախանգում շատ լաւ է. հարկ չենք վճարում, զինուոր չենք տալիս, գետին ունինք շատ, Աստուած միշտ պողպեթ տարիներ է տալիս, մեր հաւատը պահում ենք:

— Իսկ Ռուսաստանի մէջ միթէ ծանր էր ձեզ ապրիլ:

— Ռուսաստանի մէջ մենք բնական կեանք չունենք. երկիրը փոքր, անպտղութիւնը շատ շատ, եւ նեղութիւնքը անասնելի վերջապէս փախանք այս կողմերը:

— Բայց ի՞նչ այս տեղ ձեզ չէ՞ն նեղացնում:

— Այ, չեն հալածում:

— Հաւատում ենք՝ որդիս եւ այլ բրիւս տոնեաներ՝ Աստուծոյ, հաւատում ենք Տէր

մեր Յիսուս Վրիստոսին, հաւատում ենք եւ Սուրբ Հոգւոյն, պատկերներ չունինք, սուրբեր չգիտենք, խաչեր կուրծքերիս վերայ չենք կրում. իսկ հաւատում ենք 'ի Հոգին՝ Աստուած, եւ Նորան երկիրպագանում ենք:

— Եկեղեցիներ ունի՞ք:

— Եկեղեցիներ եւ քահանաներ մենք չունինք, բայց իւրաքանչիւր կարգացող մեր մօտ վարժապետ է կոչուում, եւ կարող է պատարագի ժամանակ՝ կանգնում ենք բոլորակաձեւ դէմ առ դէմ: Երիցագոյնն մեզանից կկարդայ ինչ որ հարկն է, եւ յետոյ կցրուինք մեր տուները:

— Ինչո՞ւ համար դուք զենք չէք կրում. ահա ձեր չորս կողմը բնակում են թաթարներ, եւ ամենքը վնասուող են: Պողոթիւնների շատ են լինում, կամ թէ՛ ձեզ չէ՞ն դպչում:

— Երբիստոնայ թաթարի համար մի եւ նոյն է որին եւ սպանէ. այդպէս եւ մեզ հասնում է ըստ բաւականին: Ի՞նչ անենք. եւ թէ ապանեն՝ Աստուծոյ կամքն է: Զենք չենք կրում՝ ըստ օրինաց, որովհետեւ մենք ամենքս եղբայր ենք, եւ Աստուծոյ առաջն ամենքն հաւասար են. Աստուած այդպէս հրամայեց:

— Դուք ի՞նչպէս էք կառավարուում. ունի՞ք արդեօք ղեղձաւազ կամ կառավարիչ:

— Մենք Աւագ չունինք մեր գիւղերի մէջ. բայց մեր գործերը վճարում ենք ժողովով՝ որ կազմուում է բոլոր գիւղացիներից:

— Ռուսաց դաւանութեան դարձընում են ձեզ այս կողմերում:

— Ի՞նչպէս չէ. դարձընում են: Ով մի անգամ մկրտուեցաւ, այնուհետեւ նորան մենք չենք կարող պատժել: Իսկ դու՝ Տէր իմ՝ որ ազգից ես, Մոլդաւի չեմ մի:

— Ի՞նչ պատճառաւ կարծում ես՝ թէ ես Մոլդաւի եմ:

— Այդպէս. ահա մենք քո հետ երեք ժամ է՝ որ ճանապարհ ենք գնում, բայց քո բերանից մի հայհոյանք եւ չստեղծու, եւ թէ՛ պէտ իջևան եւ եկար Բուրլէի փողոցնայով, բայց մեզ չհայհոյեցիր. ըստ մեր օրինաց՝ հայհոյելը մեծ մեղք է: Ահա այդպէս եւ կարծեցի՝ թէ Մոլդաւի ես:

— Ի՞նչ մեծ բան է, որ չհայհոյեցիր. հայհոյել ես չեմ սիրում:

— Այնպէս կլինի, չես սիրում. ուրեմն որ ազգից ես, որ չես սիրում. ուրեմն դու մեր Մոլդաւիներից ես: Ես վաղուց է որ իջևանում բնակում եմ, շատ անցաւորներ տեսած եմ, եւ ահա առաջին անգամ է որ պատահեցայ այնպիսի պարոնի, որ մեզ չէ հայհոյում. օր չէ անցնում որ այդ ուղղափառները մեզ չհայհոյեն. թաթարներին եւ սովորեցուցին ուսուրէն լեզուով հայհոյել:

— Եւ ինչ երկայն բարակ խօսում ես. հայհոյանք չեմ սիրում ասացի, պրծաւ գնաց: Պատմէ աւելի լաւ, թէ հարսանիքը, թաղումը, կնուրը... ի՞նչպէս են լինում ձեր մէջ:

— Գալիս է հարսը փեսայի տունը. կը կանգնին նոքա սեղանի մօտին երես առ երես. երիցագոյնը կկարդայ աւետարանից ինչ որ հարկն է, եւ պտակը վերջացաւ: Թաղում են նոյնպէս. մինը որ կմենի, կընեն նորան դաւաղի մէջ, եւ կտանեն գերեզմանատուն:

— Ի՞նչպէս, պաշտօն եւ չէ՞ն կատարում:

— Ի՞նչ կայ. պաշտօն կատարեն չկատարեն մի եւ նոյն է: Աստուած աւելի լաւ գիտէ՝ մարդ ինչի է արժանի. այն տեղ կլինի նորան երկրի վերայ անցուցած կենաց հաւանաւոր:

Ի՞նչ անում էր, երբ որ մենք հասանք իջևան: Ես խնդրեցի նախաճաշ, եւ մինչեւ նորա

Աշակերտը յառաջագոյն ըստ կարգի դաստիարակման էին նախակրթարանի մէջ. երբ այս հոգեւոր այցելութեան մուտ գործեցին դպրոցի դահլիճը, բոլոր հրաւիրելոյ հետ եւ լսածաւայ կարգը երգեց «Այսօր երկնայինք ուրախացան»։ յետ օրոյ բոլոր հարցաքննող աշակերտը երկու դաս կրնա բռնելով հանդիսականաց առաջը, երկրորդ դասարանէն Վահան անունով աշակերտն ընթերցաւ համառօտ ձառ., որոյ պատճէնը կրնամ 'ի ներքոյ։ Յետոյ սկսաւ հարցաքննութիւնը առաւօտեան 9 ժամէն մինչ ց 1 ժամն յետ կէս աւուր։

Հատ վայելուչ անցկացաւ հարցաքննութիւնը. աշակերտը իրենց անսխալ պատասխանատուութեանց հետ իրենց մանկական համեստութիւնը եւ իրենց գովանի վարուց եւ բարուց ցոյցն իրենց ճակատի վերայ կ'նկարուէին, որ դպրոցի բարեկարգութեան առաջին նշանն է 'ի սրտման հոգաբարձուաց եւ վարժապետաց։

Այս անգամ արտաւանգ էր ոչ միայն հոգեւոր այցելուաց համար, այլ եւ նոյն իսկ ծնողաց աշակերտաց, որ իրենց գեղջկական կեանքին մէջ իրենց զաւակաց բարոյական կենաց զարգացումն եւ կ'անսէին, ուստի եւ բոլոր ուսման հարցաքննութեանց կտրը՝ հրաւիրելոյ նախագահն այսպէս սկսաւ առ ծնողս նոցա յաւարտ հանդիման։

«Առջի հրաւիրեալք։ Ձեր զաւակաց ուսման մէջ յառաջդիմութիւնը ամէն անգամ տեսնելուն իբրեւ ազգ Հայոց միտ բերեք, թէ կայր ժամանակ, որ Հայոց ազգն էլ ունէր պետութիւն, զօրութիւն եւ իշխանութիւն. իշխանութեամբը կ'զօրանայր, եւ զօրութեամբը իր պետութիւնը կ'պահէր, բայց այս կարող զօրութիւնները պահող գիտութիւն չունենալով, երբեք էլ կորցրուց։

Այն իսկ անիշխանութեան ժամանակ, իշխանութիւն եւ զօրութիւն եւ պետութիւն չունեցած անգը, երբ որ մեր երջանիկ Թարգմանիքը, յետ գիւտի գրոյն ազգային լեզուն եւ գրականութիւնը ծաղկեցրին, այդ գիտութեամբ եւ իմաստութեամբ աւելի ազգի գոյութիւնը պահեցին, բան թէ ազգային պետութիւնը իրեն զօրութեամբ, որ զուրկ էր 'ի գիտութենէ, եւ արդարեւ աշխարհի անին էլ այնպէս դարձաւ, որ ամենայն զօրութիւն գիտութեան դրօշակի առաջը կ'ստնարէր։

Բայց նոյն իսկ գիտութիւնն էլ յառաջ գնաց միշտ ազգային կարողութեամբ եւ Վառձապուհների գործակցութեամբ ու առատաձեռնութեամբ։

Այս գիտութիւն Աստուծոյ գիտութեան հետ ունիմք մեզ խնամակալ ԹԱԳԱՌՈՐ ԱԵԶԱՓԱՌՈՐՆ ԸՄԵՆԱՏԵՆ ՌՈՒՍԱՏ, եւ հոգեւոր իշխան Աստուածընտիր Կաթողիկոսն ամենայն Հայոց Տէր Մատթէոս վեհափառ Հայրապետն, որոյ հովանաւորութեամբը հաստատուած է այս դպրոցն վա-

ղարչապատայ, բայց եւ այնպէս ձեր իւրաքանչիւրոց կարողութիւնը, ձեռնտուութիւնը պէտք է միշտ Արդոյ Հոգաբարձուաց եւ վարժապետաց ջանից եւ աշխատութեանց հետ միանան, որով Ձեր սիրելի զաւակները ձեր առատաձեռն օգնութեամբը զարգանան, եւ ազգային գիտութիւնը յազգէ յազգ եւ յորդոց յորդիս կ'աճի եւ կտարածուի ընդհանրապէս ազգին մէջ՝ ընդ քաղցր հովանաւորութեամբ միահեծան տէրութեան Քրիստոսազօր յայսերն մերոյ, եւ ընդ հոգեւոր իշխանութեամբ խնամագութեան հասարակաց՝ Վեհափառ Կաթողիկոսի ամենայն Հայոց»։

Ապա 'ի կողմանէ հանդիսականաց եւ ծնողաց աշակերտաց շնորհակալութիւն անելով ազգասէր Վերտանէի եւ Հոգաբարձուաց եւ վարժապետաց հանդերձ բարեմաղութեամբ աւարտեց իւր խօսքը։ Եւ 'ի քաջակերութիւն յառաջագոյն աշակերտաց բաժանեց իւր կողմից 25 հատ Անուշաւան ասացեալ ազգային վկայանքութիւնը՝ իր աշխատութիւններէն 'ի յիշատակ հոգւոյ հանգուցեալ հիմնադրի դպրոցի աղայ Գրիգորի Մալեցեան, որոյ արդեամբքը տպուած է. նոյնպէս եւ քանի մի հայ եւ ուսուցիչներ 'ի սեփականութենէ ազգասէր վերադասին, որով առաւել զո՛հ լինելով հարցաքննուած աշակերտը եւ նոյնին ծնողքն, ամենեցուն սիրտը երախտադիտութեամբ լցուած, մատուցին գոհութիւն առ սուրբ Հոգին Աստուած՝ տուիչն շնորհաց, երգելով «Հոգիդ Աստուած աղբիւր շնորհաց» երգը. յետ օրոյ արձակեցաւ հանդէսն եւ հոգեւոր այցելութեան հրաւիրեցան 'ի ճաշ վերադասին Աստուածահաստատ տուեր։

Այս է վերոյիշեալ ճառի օրինակը։

ՍՐԲԱԶԱՆ ՀԱՐԲ ԵՒ ԲԱՐԵԲԱՐ ՏԵՒԲԵ

«Այս 2եր օր քրտնավաստակ մշակների նման երկայնաւորով կապաւենի կանուխ եւ անագան պըտուղի հասնելոյն թէ ոչ շատերին, գոնէ շատ սակաւուց, այսօր նրանց վայելելով կքաղցրանան, կբերկրին եւ կզուարճանան համայն զգայարանով մեծ զուարճութիւն։

Այս զուարճութեամբս ահա յառաջ կգամք եւ որդեգրեալքս Ձեր Աստուածամանն շնորհացը, մեղանից մէկը 'ի բերանի ունելով շիւղ ձիթինոյ նոյեան աղւաւոյն նման, մէկը 'ի ձեռքին ոստ արմաւենեաց երբայեցեց մանկանց նման ովսաննայաբանութեամբ 'ի շնորհակալութիւն երախտեաց Տէրանց։

Հոգւոյ աչքով ընդունեցէք մեր մտաց կրախարիւրը՝ զգրն որ պարարտ երկրի բարի սերման նման կմատուցանեմք Ձեզ ահա, մեծամեծ բարեբարութեանց 'ի տրիտուր։

* Այս պատուական ազգային վկայանքութիւնը տպուած է քաղաքին մէջ անցեալ տարի, բայց մինչև ցայսօր չեստեսցանք նորա վերայ, որովհետեւ մեր ձեռքը հասած չէր եւ մեզ յայտի չէր նորա տպագրութիւնը։ Եւստիւրիւս։

Բարերբ Տեառք շնայելով մեր սակաւ աշխատանացը, Ձեր Հայրական բազում շնորհաց արժանի արարէք զմեզ, թէ որ գտնուին բանաւոր տնկոցս մէջ անպտուղ թղենիք եւ բարունակ կիսողկոյղ երկակի լեզուաց գիտութեան մարդից մէջ՝ մեր աշակերտութեան եւ յառաջդիմութեան մէջ։ Կաղանմք որ երկայնամիտ հոգւով սպասէք եւ թոյլ տաք առ ժամանակ մինչև Ձեր քաղցր ակնարկութեամբ աճին եւ պտուղ տան անպտուղ թղենիքն տանապատիկ, երեսնապատիկ եւ հարւրապատիկ, մեր յառաջդէմ զարգացմամբ, որով կարողանամք Ձեր քաղցր ակնարկութիւնը դարձուցանել մեր վերայ, եւ վայելել տալ Ձեզ մեր յառաջնապտուղ վաստակոց երախտիւրբ։ Եւ ըստ այնմ կարողանամք որդիական համարձակութեամբ կրկնել սուրբ Աւետարանի առակը, «Տէր՝ հինգ քանքար կտուր, ահաւստիկ հինգ այլ եւս քանքար, զորս 'ի վերայ շահեցար»։ (Մատթ. ին. 20)։

Ի ծխական դպրոցին Վաղարշապատայ են՝ մի նախակրթարան եւ երկու առանձին Գասատուն, նախակրթարանի մէջ կ'ուսանին քառասուն եւ մի աշակերտը, իսկ երկու առանձին Գասատուն մէջ՝ քառասուն եւ երեք։ Իսկ վարժապետքն են՝

1. Գրիգոր վարդապետ Տէր Ստեփաննոսեան Երեւանցի, վարժապետ՝ Խ. Հայկերէն քերականութեան. Բ. Նդարձակ Հրահանգի Բրիտոնէական վարդապետութեան, եւ Գ. Ազգային պատմութեան։

2. Արկիդայոս Տէր Յովսէփեանց Աշտարակեցի, վարժապետ՝ Հայերէն աշխարհագրութեան։

3. Յովհաննէս Աւագեան, վարժապետ՝ Խ. Վերականութեան. Բ. Համառօտ Բրիտոնէականի. Գ. Հայ վայելչագրութեան. Դ. Եւ Երկրեցական կրթչութեան։

4. Գարրիէլ Խաչատրեանց, վարժապետ Խ. Ռուսերէն թարգմանութեան. Բ. ՐՆ. թերցանութեան. Գ. Ռուսերանութեան. եւ Դ. Վայելչագրութեան։

5. Եփրեմ Տէր Գասպարեան՝ մանկավարժ Նախակրթարանին։

ՆԵՐՔԻՆ

Պետտարապիոյ նահանգական լրագրին մէջ գրուած է՝ թէ Պետտարապիոյ շատ տեղերում գոյացած են անթիւ բազմութիւն մկներ, որք փաշտօնցի նախ եւ յառաջ ցորենի ցանքը, եւ ապա չգտանելով իւրեանց համար դաշտումը կերակուր՝ սկսած են փրշացնել Տեհասը գետի եզրերում հաւաքուած պարկերով հացը, եւ ապա մտած են գիւղերը, եւ մեծ անհանգստութիւն են տալիս բնակչաց։

Պետիկորսք քաղաքում անցեալ Հոկտեմբերի ամսի 24 ին երեկոյեան ժամը 9 ին եւ 14 րոպէին երկրաշարժութիւն եղաւ, որ եւ շարունակուեցաւ մինչև չորս երկվայրկեան։

— Վաղանու գաւառական լրագրին մէջ հաւտարակուած է՝ թէ Հոկտեմբեր ամսի 9 ին, Ղա-

զանու համարարանական կառավարութեան հրա-
մանաւ՝ դասախօսութիւնքն դադարեցուցուած են
նոյն համարարանի մէջ:

— Մարտի 1-ին Գեթերպուրկի երկաթուղոյն
վերայ բռնուեցաւ Իվան Կոլոմեյցով անունով մին
մարդ, այն պատճառաւ՝ որ հաւաքուած է եղած ու-
ղերներէից ճանապարհական տոմսակները, և ապա
ծախում է եղած այլոց:

— Հոկտեմբերի 2-ին մայրաքաղաքում սպան-
ուեցաւ իւր սենեկի մէջ Կոնստանտին Ալեքսան-
տի մանուկ Թովմայ: Սպանողն բռնուեցաւ Եւրկով-
քա անուն գիւղի մօտ՝ Ռոմենսկի օւկուտում, Կոն-
ստանտին աղջիկ ծառայի հետ, որ նորա հետ 'ի միա-
սին փախած էին, և կամենում էին ամուսնանալ:

— Ս. ինչ քաղաքում վախճանեցաւ համարեմ
թէ սովից հանձարեղ պատկերահանն Նախիդէոն
Իլլարովիչ:

ԱՐՏԱՔԻՆ

Հոկտեմբերի 29-ին Յունաց թագաւորն հասաւ
Փիրէյ երեկոյեան ժամը 4-ին: Թագուհին ուղեկ-
ցութեամբ բոլոր պալատականաց զիմաւորեց նորան
'ի Քալամարի: Հասան նոքա Աթէն ժամը 5-ին:
Քաղաքն գեղեցիկ լուսաւորուած էր 'ի պատիւ թա-
գաւորին:

— Հոռոյի գրում են Հոկտեմբերի 30-ից՝ թէ
իշտ է այն տեղ մին մեծ թաթառ (смерть), որ
մեծ քանդումն պատճառեց: Այդ երկու թից երկու
օր առաջ սաստիկ հրդեհ սասցեալ քամին էր փը-
շում, երկինքը պատած էր թանձր ամպերով և
ժամանակ ժամանակ գալիս էր սաստիկ անձրև:
Թաթառը սկսաւ զալ հարաւային արևմտեան կող-
մից և պարտէզների և այգիների վերայէն անցանե-
լով իջաւ Ատտիկանի վերայ: Հանձնապահ երկաթ-
ների պատահելով ժամանակին, որք գտանուած էին
պապի պալատի վերայ և թուով էին 80, լուսեցան
սաստիկ հարուածներ, մին մինի ետեւից: Թաթառը
Սան - Տամազի բակը իջանելով, ուր նայում են
Ռափայէլի սենեակները, ջարդ ու փշուր արաւ սը-
րահների ապակեայ դռները և պատուհանները:
Սենեակների մէջ բոլոր մոմերն չիջան, և այն տեղ
գտանուած մարդիկը՝ երկիւղով սպասում էին՝ թէ
տունը պիտի քանդուի և ինքեանք պիտի մեռանին
նորա փլատակների տակ: Կոստանդիանուսի մեծ սը-
րահին մէջ բոլոր պատուհաններն կոտրատուեցան,
և դուրս նետուեցան: Հովանոցը ծածկող կղմին-
տըները ևս փետուրի նման թռչում էին օդի մէջ:
Բայց զարմանալին այն է, որ Ռափայէլի պատկեր-
ներից մինն ևս չվնասուեցաւ: Իսկ զինանոցը վնա-
սուեցաւ մի փոքր: Տիրը գետն ևս բարձրացաւ և
ծածկեց դաշտերը, ծառեր և խեղճուած կենդա-
նեաց զիւր տանելով իւր հետ: Ասում են՝ թէ
նորա ալիքների մէջ երկում էր մին հովիւ՝ շրջա-
պատեալ իւր մեռած ուղիւղներով: Ատտիկանին
հասած վնասուց գումարը հաշուած են քառասուն
հազարից մինչև յիսուն հազար ֆոանք:

— Ս. ենեակը բոլոր կանայքը օդ են կրում իւր-
եանց մատներում այսպիսի վերնագրով՝ «Կարի-
պալտի, բեզ սպասում է վ. ենեակը»: Այսպիսի

օդ ուղարկուած է և Կարիպալտին, որ նոյնպէս
կրում է նորան:

— Եթեմու վախճանեցաւ հարիւր քսան տա-
րեկան Յէջիօրոս անունով մին կարուակ (փան-
թոֆֆի):

— Հոկտեմբերի 23-ին վախճանուեցաւ Պէրլինի
մէջ երեւելի ուսումնական Սափլիյի, 83 տարեկան:
Ծնած էր նա 1779 թուականին Ֆոանքֆուրդ քա-
ղաքում, որ Մայն գետի մօտին է. եղաւ ուսուցչա-
պետ օրինաց Մարպուրկ քաղաքում, իսկ 1810
թուականից Պէրլինի մէջ, և յետոյ՝ այն է 1842
թուականից մինչև 1848, էր նա նախարար իրա-
ւանց: Թագաւորն արժան համարեց պատուել նո-
րան՝ թաղմանը ներկայ գտանուելով:

— Կաղղիայում վախճանեցաւ երեւելի ուսում-
նական և ուսուցչապետն Իզիտոր Ժոֆֆուր-Սէն-
Խէր, որ ծնած էր 1803 թուականին Գեկտեմբերի
16-ին, ուրեմն էր նա համարեմ թէ 36 տարեկան:

— Մեզ յայտնի է, իսկ նոքա՝ որոց յայտնի-
չէ, կարող են իմանալ, թէ Գաղղիայում, որպէս
առհասարակ օտար սահմանաց մէջ՝ համարարա-
նական կրթութիւնը աճան չէ նստում, մանաւանդ
վերջին քննութիւնը, և տղթօրի աստիճան ստա-
նալը: Այս օրերում գաղղիական ազգային լուսա-
ւորութեան նախարարութիւնը առաւել ևս ծան-
րացոյց այդ գործը: Նա կանոնադրեց այնպէս, որ
իւրաքանչիւր ուսանողական շարագրութիւն (thè-
ses) տպուի նշանակեալ դիւքով, նշանակեալ տա-
ռերով, և նշանակեալ տպարանի մէջ, որի գինը,
որ նոյնպէս հաստատուած են նախարարութիւնից՝
այլ տպարանների գներէից աւելի ծանր են, այնպէս
որ իւրաքանչիւր թերթի համար պիտի պարտաւո-
րուին վճարելու 14 ֆոանք (որ է 3 ուր. և 50
կոպ. արծ.) աւելի:

— Շօթլանտից մէջ կայ մի զարմանալի սնպաշ-
տութիւն: Քէյթի արեւելեան ափերի ձկնորսներին
շատ զգուշելի է թըռում խողը, մինչև անգամ տե-
սանել նորան կամ բել նորա անունը մեծ անբաղ-
դութիւն են համարում: Սոքա՝ և թէ ճանապարհին
յանկարծ պատահին այդ կենդանւոյ՝ իսկոյն շտա-
պաւ վերադառնում են տուն: Հատ ժամանակ չէ,
որ մի քահանայ կամենալով հաւատացուցանել մին
այլ քահանայի՝ թէ այդ ձկնորսները այդպիսի սը-
նապաշտութիւն ունին, խնդրեց՝ որ եկեղեցում
կարդայ նա Աւետարանի միջին այն դուխը, ուր որ
յիշուում է զիւր խողերի մէջ մտանելն: Առաջին
տունը կարդալոց յետոյ, ուր յիշուում են խողերը,
ունկեղրաց մէջ երեւցաւ մին փոքրիկ շիփոթու-
թիւն: Նոյն կենդանւոյ անուն կրկնուելու ժամա-
նակ՝ շշուկը սաստկացաւ: Իսկ երրորդ անգամ
խողի անուն յիշուելոյ ժամանակին, ժողովուրդը
մեծ զարհուրանք եկեղեցիէն ելանելով՝ փախող
փախողի եղան, վախենալով որ չար հոգին չհա-
սանէ նոցա:

— Փարիզի մէջ կայ մինչև 30 թատրոն, բայց
չնայելով այս շատութեան՝ Ռիէն սը-Ֆիէ (Rui-
de-Fyé) անունով մինը կամենում է կանուցանել
և այլ մի նոր թատրոն Սէն Տէնի անունակալ դրան

մօտ, այնպիսի մեծութեամբ, որ կարողանայ պա-
րունակել իւր մէջ գոնեա 6,400 մարդ:

— Դրա Էպերտինը, որ վերադարձաւ Եգիպտո-
սից, ուր գնացած էր նա առաջնապետ, նշանա-
կեց իւր Լոնտոնի մէջ եղած պալատի մեծ մասը
վասն վարժատան աղքատ տղայոց, որք այս տեղ
պիտի ուսանին ձրիապէս: Լորտը շինել տուաւ նոյն-
պէս և մատենադարան, որ միշտ բաց պիտի լինի:

— Տօքսօր Փէյկէյը՝ որ Նեղոս գետի ափը որո-
նում էր, վախճանեցաւ Սպիտակ գետի եզրում մին
գիւղի մէջ:

— Լըրեւելի ուսումնական Ֆրէյդալը, որ պարա-
պում էր արեւելեան լեզուներով, և որ Պոնի հա-
մարարանի ուսուցչապետն էր, վախճանեցաւ յետ
երկարատե հիւանդութեան:

ՄԱՅԵՆԱԽՕՍԱԿԱՆ

«Киевскій Телеграфъ» անունով լրագիրը ծա-
նուցանում է՝ թէ Վարչաւում Հաբսբուրգեան
Պատկերազարդ Լրագրի Խմբագրատունը տպագրել
տուած է՝ Այրբենարան, գիւղական մանկանց
համար, որից մին տարւոյ միջոցում ծախուած է
60,000 օրինակ, և այժմ պատրաստուում է այլ
Այրբենարանի տպագրութիւն, քաղաքական ման-
կանց համար: Արդեօք կլինի՞ ժամանակ, որ մեր
Հայոց մէջ ևս ծախուի այդ գումարի գոնեա տաս-
ներորդ մասը:

— Փարիզի մէջ Փլօն անուն գրավաճառ 'ի ոյս
է ընծայում մի հատոր անտիպ մնացած ձեռքերի
շարագրութեանց, որք գտանուեցան Տիտերի թըղ-
թերի մէջ:

— Շարունից մէջ Պ. Մախուլը, որ Ռուս հիւ-
պատոսարանում ծառայում է և բնակում է խա-
քօտածէ քաղաքի մէջ, տպագրեց Ռուսաց լեզուի
Այրբենարան շարանացոյց համար:

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

Ս. ենեակի մէջ մին արուեստագործ հնարից այն-
պիսի մին կառք, որ ման է գալիս քաղաքի մէջ ա-
ռանց ձիերի, և միայն մին մեքենայի օգնականու-
թեամբ, որի մօտին պիտի լինի երկու մարդ: Ե-
ղած փորձառութիւնը յաջողուեցան ըստ ամենայ-
նի, և արուեստագործն առանձնաշնորհութիւն
ստացաւ: Այդ կառքի մէջ կարող են նստել տասն
և երկու մարդ:

ՎԵՐՁԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հոկտեմբերի 16-ին վախճանեցաւ Փեթերպուր-
կի մէջ Մեծ Իշխանուհի Եկատերինե Միխայիլով-
նայի դուստրն՝ Գրսուհին Մարիա-Ելէնա-Ֆրէսկե-
րիքա Մէքլենպուրկ-Սթրէլցքայիայ:

ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ

ՓՈՒՆԱԿԱՎԱՐՈՒՄ ԵՒ ԴՐՍՄԻ ԸՆԹԱՑՔԸ	
ԼՈՒՏՈՒՆԻ ՎՐ. 3 ամիս ժամանակով. փէնս. 33րդ - 33րդ	
ԱՍՏՒԵՐՏԱՄԻ ՎՐ. 3 ամիս ժաման. ցէնդ. 165րդ - 166րդ	
ՀԱՄԱՊՈՒՐԳԻ ՎՐ. 3 ամիս ժամանակ. չիւ. 30 - 30	
ՓԱՐԻՉԻ ՎԵՐՁ, 3 ամիս ժամանակ. անդ. 353րդ - 354րդ	
5րդ լուսնայի. տոմսակ. 99 - 99	
ՌՈՒՍ. Երկաթուղ. տոմսակ. 112րդ - 112րդ	

ԽՄԲԱՅՐԻԶ 2. ՄԱՆԵՐԱՆԵՐ